

revolucí. Řecké povstání mělo větší význam svou stránkou zahraničně-politickou. Bylo tu opravdu vážné nebezpečí cizí intervence, zejména když západní Thrakie octlá se v rukou povstalců. Bulharsko, které se nesmířilo se ztrátou této provincie v míru neuillyském, mohlo býti lehko uvedeno do pokušení využití této situace k proniknutí až do kýžených přístavů na moři Egejském. Zde však osvědčil se prakticky balkánský pakt, to jest především dohoda mezi Řeckem a Tureckem o vzájemné ochraně balkánských hranic. Turci provedli ihned energická vojenská protipopatření, jakmile Bulharsko počalo mobilisovat na „ochranu své hranice“. To mělo za následek stručnou výměnu názorů před Společností národů, načež došlo k odvolání vojsk a zakrátko k úplné likvidaci bojů uvnitř. Řecko nyní stojí před těžkou otázkou dalšího vnitřního vývoje, neboť je jisto, že velká část veřejného mínění v zemi zůstává stále nepříznivá vládě Caldarisově, kterou podezřívá ze snahy o restauraci monarchie. Také spojení vlády během povstání s vyloženě royalistickou skupinou Metaxasovou nasvědčovalo tomu, že vláda využije příležitosti vojenského úspěchu k provedení převratu. Caldaris ukázal se však potom mnohem rozvážnější a likviduje důsledky povstání mírně a cestou ústavní. Budou vypsány nové volby do národního shromáždění, které má provést ústavní reformu.

Volby v Maďarsku byly provedeny 1. dubna obvyklým způsobem, který tentokrát byl nestrannými pozorovateli charakterisován jako už docela fašistický nebo hitlerovský. Ministerský předseda Gömbös dovede rozhodně napodobit svoje slavné vzory. Podle toho ukázalo se také „přesvědčivé“ vítězství vlády. Národní jednotná strana obsadila v prvním kole 132 mandáty, nezávislá strana malých zemědělců jen 18. Křesťansko sociální strana tři. Legitimista zvolen jen jeden. Oposice je téměř úplně potřena, takže v novém parlamentě nebude vážné kritiky. Nejzajímavější na tomto výsledku je, že vůdce strany malozemědělské, Eckhardt, který býval ve spojení s Gömbösem, utrpěl takovou porážku, která přivede do nové sněmovny jen asi polovinu jeho lidí. To znamená nepřímo posílení vlivu jeho úhlavního nepřítele, hr. Bethlena.

Dr. R. Procházka.

LITERATURA.

W. DRABOVITCH: FRAGILITÉ DE LA LIBERTÉ ET SÉDUCTION DES DICTATURES. Essai de psychologie sociale. Paris, Mercure de France 1934. 234 str.

D. se chce ve své knížce pokusit vysvětlit současné společenské jevy poznatky z psychologie a dokonce vyvodit, jak uplatnit tyto poznatky při vládě. Je to pokus o společenskou psychologii založenou na psycho-fysiologii a psycho-pathologii. Autor si je vědom, jak je tento pokus vědeckého vysvětlení odvážný právě dnes, kdy se jeví otevřené nepřátelství proti vědě, logice, lidské osobnosti, kdy se lehce vyhlašuje bankrot nauk a zřízení, jež jsme ještě nedávno pokládali za slávu své doby, kdy procházíme krisí západní kultury, v níž je vše pochybné a zároveň vše možné. Neztrácí však odvahu, když vidí, že věda proniká přes nepřázeň doby, zejména pak když shledává, jak učenci různými cestami dospívají k stejným závěrům.

V tomto případě jde o shodu nauk ruského fyziologa Pavlova a francouzského psychologa P. Janeta. Pavlov ukázal ve své nauce o reflexních pohybech, jak můžeme mírnit nebo i zamezit reakce nižších mozkových středisk, jsou-li vyšší mozková střediska normální a narážejí-li tam tyto reakce na odpor zásad a zvyků. Říkáme, že se

ovládáme. Jsou-li však vyšší střediska něčím oslabena, nejsou schopna většího výkonu a převládají střediska nižší, slepá, ale mocná, jež se zmocní organismu. Kdežto v prvním případě je lidské jednání iniciativní výslednicí osobitých reakcí a obran, je ve stavu oslabeného mozku člověk zbaven své osobnosti a vydán vnějším popudům. Učení Janetovo pak tkví v nauce o t. zv. psychologické síle. Každá duševní činnost vyžaduje určitého napětí, jež je umožněno zásobou psychologické síly. Lidské činnosti čerpají z těchto zásob ovšem různě, jednoduché méně, složitě více. Ale aby člověk mohl vést normální život, musí mít určitou zásobu psychologické síly. Vyčerpají-li ji únava, duševní hnutí, starosti pod normální hladinu, počínají nervové poruchy. Člověk s malou zásobou psychologické síly není schopen velké práce ani odporu, není hlavně schopen iniciativy, která vyžaduje stálého vyrovnávání s různými popudy a reakcemi. Iniciativa je výslednicí vnitřního myšlení, teprve jí se počíná osobitý život; je to však vyšší činnost a vyžaduje velkého psychologického napětí.

Tyto Pavlovovy a Janetovy shodné závěry uplatňuje D. na reflexu svobody, který je nám vrozen, právě tak ovšem jako reflex slepé poslušnosti. Kdežto však tento nevyžaduje zvláštní duševní činnosti, svobodné chování je velmi křehké, musí se na ně vyvíjet velká duševní činnost analýzy i syntézy, musí se při něm uvádět v rovnováhu různorodé prvky, krátce je to práce vysokého napětí. Tam pak, kde psychologická síla není už takového napětí schopna, přestává svobodné jednání a může působit sugesce.

Především u dětí nebo nevzdělaných lidí, u nichž sugesce nenaráží na hráz četných a logicky se podpírajících znalostí a zásad. Také však tam, kde zásobu psychologické síly ztenčily nemoci, únavy, duševní hnutí a deprese. Konečně pak v davu.

Tu navazuje D. na dřívější práce o psychologii davu (Lebon, Tarde). Ukazuje, že Lebon měl aspoň částečně pravdu, když mluvil o davu jako o impulsivní, sugesci podléhající, nesnášenlivé bytosti, jež zbavuje jednotlivce jejich vědomé osobnosti a rozumného života. Lebonovy závěry byly však příliš absolutní, odívaly se do líbivých literárních metafor (duše davu) a podléhaly upřílišněnému zevšeobecnování v duchu protidemokratických zásad svého autora. Lebonův pokračovatel Tarde byl kritičtější a už 1901 ukazoval na nebezpečí, jež hrozí demokracii z toho, že veřejné mínění je vlastně dnes stále ve stavu davovém. Tarde soudil, že do tohoto stavu uvedly lidstvo stále více uplatňované zásady rovnosti, D. naproti tomu myslí, že tento davový stav je výsledkem tisku, radia a snadného dorozumívání. Ať už je příčina jakákoli, je jisto, že jsme v tomto stavu snadno přístupni dojmům, sugescím a duševním nákazům.

Neboť oslabují-li silná duševní hnutí (strach, hněv) u jednotlivce mohutnost vyšších mozkových středisek a vyčerpávají-li značně jeho psychologickou sílu, tyto účinky se u něho projevují daleko mocněji, je-li v davu nebo ve stavu davovém, v němž se výrazy duševních hnutí stupňují. Jednotlivec pak ztrácí svou individualitu, své svědomí, mravní přesvědčení, schopnost kritické úvahy a svobodného rozhodování. Činnost vyšších mozkových středisek je potlačena nebo aspoň oslabena. Volné pole mají zato střediska nižší, pudy a podvědomí. A tak dav silně cítí a mocně chce, ale nemůže myslit.

To za něj obstarají jiní a dav přijímá toto myšlenkové vedení tím ochotněji, že má v sobě též onen reflex otrocké poslušnosti. „Lidé hledají, před kým by se sklonili“, řekl Dostojevský a už La Boétie v XVI. století upozorňoval na obecnou lidskou potřebu podřídit se a poslouchat. Tato potřeba tkví v odvěkém rozdílu mezi silnými a slabými, ale dnes se zdá, že je větší než kdy jindy. D. vysvětluje, proč.

I dnes pocítují tuto potřebu především lidé slabí, tížení pochybnostmi, jimž jen

energický rozkaz vrátí klid a mír, odpůrci novot, které je unavují, poněvadž je nutí myslet a jednat jinak, než byli dosud zvyklí. Neboť schopnost většiny lidí vystačí tak zrovna na to, aby žili. Když ještě chtějí život a hlavně novější, jim neznámější pochopit, setkávají se s nesnáze, jejichž hlubší příčiny poznat brání jim nedostatek duševní síly a také někdy času. Proto poslouchají bez uvažování ty, kteří na sebe vezmou řešení těchto nesnází.

Hlavní však příčinou, proč tolik lidí opouští svobodu, je její podstata. Ukázalo se, že svoboda je mnohem křehčí, než jsme mysleli. Naše představy o lidské povaze byly příliš zatížené idealistickou filosofií XIX. století, pod jejíž inspirací volal Hugo: „Svobodo! Jediné ovzduší, v němž může lidská duše dýchat.“ Ukázalo se, že duše mohou být bez tohoto ovzduší, dokonce i v zemích, kde je dýchaly již hodně dlouho. Nechybělo varovných hlasů: Montesquieu, Burke, Gambetta, Clemenceau, Bryce, Kelsen zdůrazňovali, jaké stálé a energické péče vyžadují svobodomyšlné soustavy, aby se udržely a vyvíjely. Neboť v nich se zrodilo nové právo: nikoli právo jako zákonná norma nebo následek výboje, nýbrž právo osobní svobody: svobody myšlení, náboženské, tělesné. Pocit tohoto práva a svobody vzniká ovšem jen na určitém stupni blahobytu a bezpečnosti a je třeba k němu vychovávat. Už Proudhon říkal, že demokracie je především demopedií — výchovou lidu a Clemenceau definoval svobodu jako schopnost sebezáložně. To je však složitý úkon: člověk musí hájit svého práva, ale při tom šetřit práv druhých, musí stále usilovat o rovnováhu mezi popudy a reflexy, zkrátka sebekázeň vyžaduje mnoho námahy a značné zásoby psychologické síly. Kdykoli hladina této psychologické síly klesá, udržování svobody je nesnadnější. Takový pokles působí vše, co podlamuje blahobyt a bezpečnost: války, revoluce, hospodářské krise. V zemích, kde dostoupí tyto zjevy značnějších rozměrů, podléhají lidé pudu poslušnosti a poslouchají demagogii, která nevyžaduje žádného úsilí rozumových schopností a působí jen na primitivní pudy nižších mozkových středisek.

Také dnes jsme následkem politické a hospodářské nejistoty ve stavu mravní skleslosti. I v normálních dobách je málo lidí, kteří mají přebytek energie nutný k veřejné činnosti. Dnes je tím spíše strach z této činnosti a odpovědnosti, lidé pocítují potřebu vedení a ochrany — stává se svůdnou myšlenka diktatury. Lidé slabí a unavení nesnázemi doby, také však lidé jinak vyrovnaní, ale ztratit chladnokrevnost a tím i soudnost, všichni sní o dobrém diktátoru, který uspořádá jejich malé osobní nesnáze a mimochodem i ostatní větší.

Zapomínají, že diktatura je vždy skok do neznáma. Jak se na př. zbavit diktátora, až ho budou mít dost i ti, kteří dnes po něm volají, hlavně až pocítí některé jeho zásahy i na vlastní kůži. Diktátor má dnes k dispozici všechny technické vymoženosti: tisk, film, radio, letectví, dále hypnosu nadšení svých věrných a hypnosu teroru pro ostatní, nezastaví se před ničím a nebrzdí ho žádná mravní zásada.

V závěru uvažuje D., jak se má v této chvíli chovat demokracie. Soudí, že nebezpečí diktatury není v síle její nůkazy, nýbrž spíše v slabém odporu prostředí. Záleží na tom, kdo se zmocní davu. Poněvadž pak většina veřejného mínění je dnes znervosnělá a rozum ustupuje před citem, má značné slovo politická propaganda. Osud odměňuje činnost, neúnavnou, metodickou, smělou a všude pronikající.

Demokracie se však musí také bránit. Stanovisko všech krajních stran k demokracii vyjadřuje dobře Veuillotův aforismus: „Jste-li u vlády, žádáme na Vás svobodu ve jménu Vašich zásad. Dostaneme-li se však k vládě my, odepřeme Vám tuto svo-

bodou ve jménu zásad svých.“ Zásadou demokracie je ovšem svoboda, ale její zásadou musí být také bdělost, aby se svobody nezneužilo k jejímu potlačení. V neklidných dobách musí demokracie nejen posílit výkonnou moc, nýbrž musí umět obětovat část svých svobod, aby zachovala podstatu svého bytí: svobodu myšlenky a svědomí. D. doporučuje, aby demokracie vytvořila svobodu bojující, která odplácí za ránu ranou a zneškodňuje výstřední hnutí. Může se jim povolit svoboda slova, ale jen v knihách a měsíčnících, žádné denní noviny, letáky, plakáty, laciné brožury a schůze. Zkrátka demokracie musí odejmout výstředním stranám prostředky, jimiž by mohly stále opakovat svá jednoduchá hesla nabitá záštími k demokratické vládě a provozovat tak denní dresuru v nenávisti a násilí.

Dr. K. Jelinek.

OSCAR BUTTER: LA PRESSE ET LES RÉLATIONS POLITIQUES INTERNATIONALES. Separát z Recueil des cours de l'Académie de droit international de la Haye. Nákladem Recueil Sirey v Paříži, 1934, stran 168.

Na obvyklých prázdninových kursech haagské akademie mezinárodního práva přednášel v červencové periodě 1933 československý generální konsul v Paříži dr. O. Butter o vztazích tisku k mezinárodní politice. Materie je autorovi velmi blízká, poněvadž dlouhá léta vedl propagační oddělení zpravodajského odboru ministerstva zahraničních věcí a jistě se účastnil i jeho organisace. Už z dřívějších jeho časopiseckých studií víme, jak vlastně první u nás věnoval se studiu vztahů tisku k zahraniční politice a v úzké souvislosti s tím i povznesení úrovně našeho tisku, který teprve pomalu zvykal nové vůdčí úloze politické. U nás máme doposavad jen několik málo časopiseckých prací z oboru tiskové politiky a Butterova práce, přes to že v jazyce francouzském, je přece jen naší první knihou z tohoto oboru. Přirozeně, že základem byla mu tu řada studií cizích, ale i ze své vlastní praxe dovedl autor vytěžit velmi cenné poznatky. Podle 5 lekcí přednáškového kursu rozpadá se kniha v 5 kapitol rozdělených tak, že první projednává všeobecně o vztahu mezi politikou a žurnalismem, další dvě mluví retrospektivně o vývoji těchto vztahů v dobách předcházejících, zejména za světové války, kdy teprve spolupráci s tiskem byla věnována náležitá pozornost a kdy teprve řádně byl oceněn vliv tisku na veřejné mínění. Poslední dvě kapitoly jsou věnovány praxi těchto vztahů a to nejprve obrazem poměru mezi tiskem a diplomacií a konečně vylíčením zodpovědnosti tisku v mezinárodních vztazích. Veřejnost nemá dosud náležitého poměru k zahraniční politice, ba vidíme dokonce, že ani v zákonodárných sborech není zahraniční politika nikterak populární mimo výbory zahraničně politické a určitá velká prohlášení, která často s ještě větším zájmem očekávána jsou v cizině. Tisku přináleží velká úloha tím, že nejen je tu, aby zahraniční politiku popularisoval, ale i aby ji vytvořil, což přináší sebou vážná nebezpečí, zejména u nových států, kde tisk postaven byl před nečekané úkoly. Současně byl vydán řadě útoků nejrůznějších zájmových skupin a pak také přímé kontrole státní administrativy, která byla nucena provádět tiskovou politiku. Dr. Butter líčí řadu zařízení tohoto druhu u Francie, Velké Britanie, Německa, Spojených států a Japonska, jichž zařízení tiskové služby státní zůstávají pro nás nedostižným vzorem. Zvláště poučná je závěrečná kapitola, v níž líčí úsilí Společnosti národů o mezinárodní úpravu určitých otázek tiskových, které jaksí morálním odzbrojením tvořily by vhodný úvod k vlastnímu problému odzbrojovacímu. Dokavad bude tisk moci rozšiřovati beztrestně pobuřující zprávy, ohrožující mír, dotud vlastně marné bude všechno úsilí o dorozumění mezi národy. Kniha Butterova velmi pěkně po-